

AVUSTRALYA'DA STAGFLASYON *

Donald H. WHITEHEAD

Çeviren :
Ass. Fethi HEPER

Bu makale iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Endüstriyel Batı Ülkelerinde Enflasyonun Hızlanması incelenecektir. Batı endüstri ülkelerinde parasal ücretlerde yukarı doğru potansiyel bir dengesizlik mevcuttur ve parasal ücretlerde meydana gelen patlama uluslararası çevrede meydana gelen çeşitli sayıda etkenler tarafından hızlandırılmıştır. Aynı zamanda enflasyonun yapısı, enflasyonun kontrolünü güçleştirmektedir. İkinci bölümde ise, Avustralya'daki durum incelenmiştir. Avustralya'nın ekonomi politikası genellikle uyumlu değildir. Nadiren görülen iyi durumlar olmasına rağmen, son iki yılda meydana gelen ekonomik krizler sonucu bu durum ortaya çıkmıştır.

Ücret - Maliyet Enflasyonunun Hızlanması :

Başlangıç olarak harp sonrası dönemlerinde ücret-maliyet enflasyonu olarak kendini gösteren enflasyonu ele alacağım. Bu arada talep baskısının enflasyonu yoğunlaştırdığı inkâr edilmeye-

(*) «Stagflation In Australia», *Australian Economic Review*, 3rd Quarter 1974, s. 59-64.

cektir. Tam istihdam seviyesi altında fiyatların devamlı olarak yukarı doğru baskısının ücret baskısı nedeniyle doğduğu tartışılacaktır. Bu görüşümde bir yenilik mevcut değildir, fakat ücret-maliyet enflasyonunun tamamen anlaşılmadığı yönünde göstergeler mevcuttur.

Ücret-maliyet enflasyonu sürecini açıklamak için ilkin bu tür bir enflasyonun olamayacağı bir durum düşünelim :

1. Çeşitli sayıda sektörlere bölünmüş kapalı bir ekonomi olsun.
2. Herhangi bir sektörde mallara (veya işgücüne) aşırı bir talep olmasın.
3. Her bir sektörde kâr/ücret oranı uzun dönemde denge seviyesinde bulunsun.
4. Herhangi bir sektörde istismar edilmiş monopol gücü bulunmasın. (Böyle bir monopol gücünden maksat monopol gücüne sahip bir sektörde görece fiyat artışlarının hasılat-maliyetlerde bir azalışa yol açmamasıdır.) Bundan önceki varsayımlarla birlikte ele alındığında bu varsayım herhangi bir sektörün malında meydana gelecek nisbi artışlar hem kârları, hem de ücretleri azaltacağını ima eder.
5. Son olarak, ekonominin hiç bir sektöründe prodüktivite değişimleri olmadığı gibi, sektörlerin boyutlarında görece veya salt değişimlerin olmadığını varsayalım.

Bu varsayımlar altında, parasal ücretlerde bir artışın reel ücretlerde bir artışa yol açamayacağı ortadadır. Bunun sonucu olarak enflasyonunu önlemenin ilk yolu olarak sendikaların parasal ücret artışı için baskıda bulunmalarının gerekli olduğu söylenebilir. Bununla beraber durum böyle değildir. Genellikle ücret talepleri sendika liderleri tarafından belirlenir ve liderlerin bu taleplerini gerçekleştirmekte gösterdikleri başarı kendilerinin etkinliğini gösterir. Buna bağlı olarak şimdi her bir sektörde sendikaların ücret artışı için baskıda bulduklarını varsayalım.

Bu koşullar altında, her bir sektörü (bazı hallerde firmaları, bazı hallerde endüstrileri) bu talebi karşılayıp karşılamamada etkileyecek koşullar nelerdir? Bu talebi reddetmenin maliyeti açık olarak bellidir: Grev. Bu maliyetin tartışılmasında iki görüş mev-

cuttur. İlk, mal ve faktör piyasalarında rekabet ilişkisinin bulunduğu diğer sektörlerde ne kadar ücret artışı kabul edilecektir. Her bir sektörde aynı ortalama seviyede bir ücret artışı için çaba harcanacaktır. Bu ise geleneksel ilişkilerde değişikliklere duyarlı olan sendikaların baskısı ile kuvvetli bir biçimde desteklenecektir. İkinci olarak artan maliyetlerin daha yüksek fiyatlar içinde yansıtılıp yansıtılmayacağı da önemlidir. Bu durumu açıklamak için toplam talebin yeni ve daha yüksek fiyatlarda artıp artmayacağını sorabiliriz. Bununla beraber harp sonrası normal dönemlerde işverenler bu soruyu sormaktan kaçınmışlardır. Firmalar, orta çapta ücret artışlarının yansıtılabileceğini öğrenmişlerdir. Ama ücret artışları bir endüstriyi felce uğratabilir. Sadece devlet, enflasyonu önlemek veya ödemeler dengesini düzeltmek amacıyla daraltıcı tedbirlere başvurduğunda firmalar bu faktörü gözönüne almışlardır. Genel olarak işverenler ücretlerin, katlanacakları bir maliyet olduğu kadar harcanacak bir gelir olduğunu da öğrenmişlerdir.

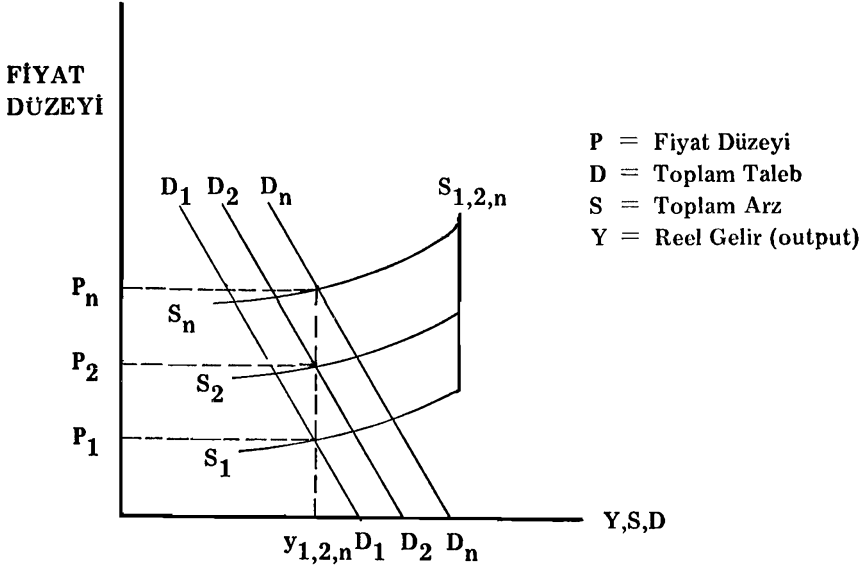
Bunlara bağlı olarak enflasyon süreci A diyagramında gösterilmiştir.

Toplam arz eğrisi S, reel arzı daha yüksek fiyat (ücret)larda sürdürebilecek biçimde hareket eder. Toplam talep eğrisi de hareket ettiğinden piyasa daha yüksek fiyatlarda dengeye ulaşır. Talep eğrisi kısmen yüksek ücret ve kârların daha yüksek harcamalara yolaçtığı ve kısmen de devletin faaliyet seviyesini devam ettirmeye çalışması sonucu yükselmektedir.

Bu halde-prodükktivitede gelişmenin olmaması, talep fazlasının yokluğu, monopol gücünün ve kâr fazlalarının yokluğu gibi-basitleştirici varsayımlar, maliyet enflasyonunun mekanizmasını bozmaksızın, bir kenara bırakılabilir. Bununla beraber bu faktörlerden birinin mevcut olması enflasyonu hızlandırır. Böylece prodükktivitedeki gelişmeler farklı prodükktivite büyüme oranları ile birleştirilir.

DİYAGRAM — A

Toplam Talep ve Toplam Arz

Prodüktivileri hızla gelişen firmalar ücret artışlarını kabul ederler ve bu da ücret izafiyetini sağlamak için başka yerlere uydururlar. Aynı durumlara kâr oranlarının normalden çok yüksek olduğu veya monopol gücüne sahip sektörlerde de rastlanır. Bu sektörler fiyat lideri olarak ortaya çıkabilirler. Diğer faktörler de etkin olabilir. Örneğin, İngiltere ve İsveç gibi ülkelerde parça esasına göre iş yapanların oranı yüksektir ve parça başına kazançlarda meydana gelen artışlar genel ücret artışlarını ateşleyen bir faktördür. Bununla beraber bütün bu faktörler ücret-maliyet enflasyonu sürecinin temel nedenleri olmaksızın bu süreci hızlandırır ve karmaşık bir hale sokarlar.

Ücret-maliyet kavramı birçok iktisatçı tarafından popüler olarak nitelendirilmemiştir. Bunun nedenlerini teorideki şu hususları açıklamak suretiyle belirtebiliriz:

1. Sendikaların iticiliğini belirlemek güçtür. Bunu ekonometrik modellerle kontrol etmek zordur. Ücret-itim hipotezini kontrol etmek ve reddetmek için yeterli olmayan veriler kullanılmıştır. Örneğin, grevler, işverenlerin artan dayanıklılığını ifade ettiği halde,

sendikaların iticiliğini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Böyle bir dayanıklılık faaliyetlerde bir yavaşlamayı yansıtır ve pazarlık üzerindeki etkileri haricinde, stokların arttırılması yönünden önem taşır, çünkü stok fazlası işveren açısından maliyeti olmayan bir grevi temsil eder.

2. Stoklardaki değişmeler-dolayısıyla talepteki değişmelere bağlıdır-maliyet ve talep mekanizmalarını birbirinden ayırmayı güçleştirir. Bununla beraber ücret-maliyet kavramı talep teorilerinden dört yönden farklıdır ve böylece teorileri dolaylı olarak farklılaştırmak mümkündür. Bu farklar:

a) Eğer bölgeler pazarlık mekanizması ile bağımlı iseler, bölgesel işsizlik farklılıklarına rağmen, ekonominin farklı bölgelerinde parasal ücretlerdeki artışlar aynı olacaktır. Bu durum, bölgeler arasında bir hareketlilik olsa bile ve her bir bölgedeki firmalar mali açıdan birbirinden bağımsız olsalar bile geçerli olacaktır.

b) Eğer yüksek faaliyet döneminde mukaveleleri yenileyerek daha yüksek ücret sağlayan endüstri ile ücretler bağımlı ise, işsizlik oranının artmasına rağmen, parasal ve reel ücretler artacaktır. Bu durum endüstriler arası hareketlilik ihmal edilecek kadar küçük olsa bile geçerlidir.

c) Eğer enflasyon önemli bir oranda devam ediyorsa, bütün endüstrilerde işsizlik dönemlerinde bile parasal ücretler artmaya devam eder. Bu ise parasal ve reel ücretlerin aşağı doğru sert olduğunu ima eder.

d) Bu özellik diğer üçüne oranla daha az önem taşır. Bununla beraber enflasyonun teşhisinde önemlidir. Maliyet enflasyonu hipotezinde işsizlik seviyesinde devamlı artışlar enflasyonu azaltmaz. Bu özellik çok önemli olup, aşağıda tartışılacaktır.

İlk üç kriterin ışığı altında, kanıtlar ücret-maliyet enflasyonunun bir çok yerde ve zamanda mevcut olduğunu göstermektedir. Dördüncü kriter ise çeşitli ülkelerde etkinliğini sürdüren enflasyonu önlemek amacıyla yüksek bir işsizlik oranının uzunca bir dönem devam etmesi sonucu test edilebilme olanağına kavuşacaktır.

3. Teori bir yerde kuramsal davranış modellerine bağlıdır. Bilhassa reel ücretlerden ziyade parasal ücretleri düşürerek sen-

dika liderlerinin ücretleri formüle etmesi ekonomik teoride (1) maksimizasyon davranışlarına uygun düşmemektedir. (görelî reel ücretlerdeki artışlar açısından teori yeniden formüle edilebilir, fakat bu dahi sendika liderlerinin ücret kontrollerine olan antipatisini tam olarak açıklamaz.)

Bu itirazlardan ayrı olarak, akademik yazarların sendikaları enflasyona neden olmaları yönünden suçlayan teorileri benimsemede isteksiz oldukları yaygındır. Enflasyonu tedavi etmek amacıyla ücret artışlarını kontrol edecek ücret politikalarının uygulanmasına bile bazı yazarlar itiraz etmektedirler. Belki de bu güçlükler maliyet enflasyonunun bu kadar az anlaşılmasına yol açmış (2) ve politikalar yanlış anlaşılmış veya ihmal edilmiştir (3).

Eğer ücret-maliyet enflasyonunun aşamalarını incelersek, bu modelin talep enflasyonu modeline nazaran daha karamsar bir durum yaratması için üç neden mevcuttur:

1— Ücret enflasyonunun kontrolünde temel özellik olarak, ekonomik faaliyetlerde azalışın geleceğe güven üzerinde yarattığı periyodik şoklar olduğu görüldü.

2— Maliyet enflasyonunun, tam istihdam düzeyinin altında bile, devamlı faaliyetleri hızlandıracak mantikî limitlerinin olduğu açık değildir. Çeşitli ülkelerde benzer enflasyon oranlarına uyum gösteren işsizlik oranlarında farklılıklar bu görüşü destekler (4).

-
- (1) Burada üst yöneticilerin denetiminde olan firmaların geleneksel firma teorisi içersine konulmasındaki zorlukla bir paralellik mevcuttur.
 - (2) Avustralya'da -bazı keyfi kararların fiyat seviyesi üzerindeki kaçınılmaz sonuçları nedeniyle- diğer ülkelere oranla maliyet enflasyonunu içeren geniş bir literatür mevcuttur.
 - (3) Bu yanlış anlamaya bir örnek olarak, ücret-maliyet enflasyonunun monopol gücüne dayandığını ve dolayısıyla maliyet artışlarının fiyat artışları içinde yansıtılmasının kolay olacağı görüşünü söyleyebiliriz. Bu talep eğrisinin eğimini önemli bir hale getirir. Bu kaynaktan gelen enflasyon zorunlu olarak kantitatif yönden önemsiz olacaktır. Burada önemli olan nokta talep eğrisinde umulan sağa doğru kaymadır ve bu da mikro ekonomik bir olaydan ziyade makro ekonomik bir olaydır.
 - (4) Philips eğrisindeki uluslararası farklılıkları, araştırılan ülkelerdeki işgücünün yapısal özelliklerindeki farklılıklar açısından açıklamak üzere bazı çalışmalar yapılmıştır. Bazı durumlarda bu farklılıklar çok önem kazanmaktadır, ama bunlar maliyet enflasyonundaki farkların ulusal Philips eğrilerindeki farkları açıklamada yeterli değildir.

3— Ücret-maliyet enflasyonunu ücret politikası aracılığıyla kontrol etmek ulaşılması güç, devam ettirilmesi tehlikelidir ve kuvvetli bir denetim ve uygulama olmaksızın etkin olmaz.

Ücret-maliyet enflasyonu modeli ışığında 1960'ların sonunda hızlanan enflasyon daha önceleri de meydana gelebilirdi. Şimdilerde enflasyon çok yüksek oranlara erişmiştir ve 1960'larda hüküm süren % 2 veya %3 oranındaki enflasyon oranına dönüş çok zor olacaktır.

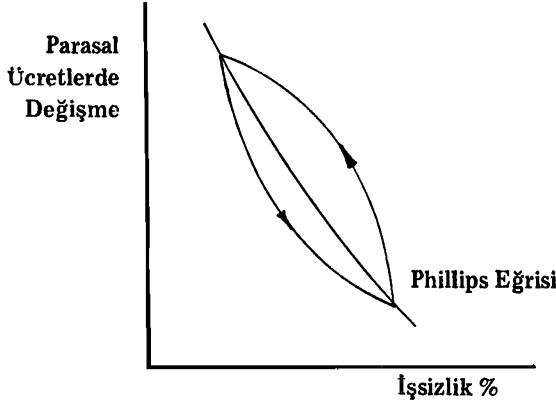
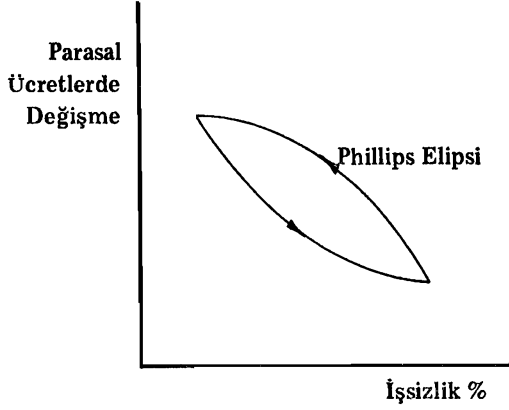
Bunun neden böyle olduğunu görmek için maliyet enflasyonu modeli içinde 1970'lerde enflasyonun hızlanma sürecini açıklayalım ve bu sürecin tersine çevrilebilmesine ilişkin görüşleri inceleyelim.

1950'lerde ve 1960'ların ilk yarısında ekonomik faaliyetlerde kurulu bir konjonktür (engineered cycle) mevcuttu. Faaliyetlerdeki bu dur-başla modeli, harp öncesi konjonktüre oranla daha ılımlı olmasına rağmen, parasal ücret istatistiklerinde Phillips-Elipsinin devamı şeklinde görülmektedir.

Maliyet enflasyonu hipotezi açısından Phillips Elipsi bir öğrenim eğrisi (learning curve) olarak ifade edilebilir. Yükseliş dönemlerinde sendikalar, daha yüksek parasal ücret artışı talebinde bulunurlar ve firmalarda, bekleyişler bu yüksek miktarlara uyum gösterince, daha yüksek ücret artışlarını ekonominin diğer temel sektörlerine yansıtılabildiklerini görmüşlerdir. Bununla beraber alçalma dönemlerinde bu bekleyişler devletin takibettiği anti enflasyonist politikalar nedeniyle bozulmuştur. Daha önce gördüğümüz gibi stok fazlası nedeniyle pazarlık durumu ortaya çıkar. Buna bağlı olarak öğrenme süreci sonra gelen yükselme dönemi hamesinde yeniden başlar. Elips etrafındaki hareketler bir topacı andırır ve piyasa sadece hareket halinde iken dengede kalır. Tabii ki bu, olayları tam olarak açıklayamaz. Fiyatlardaki değişme oranı ve-refah döneminin en üst seviyesinde-işgücü piyasasının durumu gibi diğer faktörler de önemlidir. Ama formal açıdan bu görüş pazarlığın yapısını talep modeline oranla daha iyi bir biçimde açıklamaktadır.

DİYAGRAM — B

Phillips Elipsi ve Phillips Eğrisi

Ücret ve kârların payları açısından maliyet enflasyonu süreci kâr mark-up'unun ücret ve ücret dışı maliyetler üzerinde dalgalanması biçiminde görülebilir. Toplum içinde kâr mark-up'u oldukça istikrarlıdır. Bununla beraber iktisadi faaliyetlerin seviyesine göre dalgalanır. Ekonominin belirli sektörlerinde kâr oranı çok değişiklik gösterir. Phillips Elipsi'nin öğrenim eğrisi biçiminde açıklanması daha yüksek kâr oranlarının daha yüksek ücret taleplerine yolaçtığı ve düşük kâr oranlarının da ücret taleplerini kontrol ettiği bir biçime dönüştürülebilir. Bunun anlamı önemlidir. Ama bununla beraber öğrenim eğrisinin 1960'ların sonundaki

ücret ve fiyat artışları biçiminde izah edilmesinden daha az fayda sağlar. Bunu şimdi inceleyeceğiz.

Başlangıç noktası olarak U.S. ödemeler dengesindeki değişmelerin asimetrik etkisini ele alacağız. Amerika'nın ödemeler dengesi 1950'lerin sonuna doğru bozulmaya başlamış ve 1960'larda da rezervlerde düşüşler hızlanmıştır. Ama bu kayıplar Amerika'nın iç politikasını önemli ölçüde etkilemedi. 1960'ların ortasına doğru Amerika, federal harcamaları Vietnam harbi ve sosyal refah programları nedeniyle arttırdı. Ödemeler dengesi sınırlamalarına olan bu muafiyet Amerikan rezervlerinin başlangıçta çok yüksek seviyesini ve doların ticaret fazlası elde eden ülkelerde uluslararası likidite olarak aktif bir değer olarak tutulmasını yansıtır.

Amerikan açığının diğer ülkeler üzerindeki etkisi, diğer ülkeler üzerindeki ödemeler dengesi sınırlamalarının yumuşatılması oldu. Bu ise paranın devalüe edilmesinin veya değerinin düşürülmesinin yerel genişlemeyi gecikmeye uğratmadan daha faydalı olacağı görüşü ile güçlendirildi. Her iki nedenden dolayı ekonomik faaliyetlerdeki dur-başla varyasyonu 1960'ların ikinci yarısında bir çok ülkede zayıfladı ve enflasyonist baskılar türlü biçimlerde yoğunlaşmaya başladı. Nisbeten yüksek enflasyon oranlarının ödemeler dengesi üzerindeki baskısı nedeniyle parasını devalüe eden ülkelerde ithalât fiyatlarının artması, maliyet enflasyonu baskısını arttırdı. Petrol fiyatlarındaki yüksek artışlar enflasyonist baskıda temel eksojen bir güçtür. İngiltere'nin ortak pazara girmesi yiyecek fiyatlarını yükseltti.

Diyagram-C'de P_1 Phillips-Elipsi'nin bir sonucu olup parasal ücretlerin hızlanmasını önlemiştir. Ödemeler dengesi sınırlamaları ortadan kaldırılınca Amerika dışındaki ekonomiler elipsin tepesinde olduklarından sendika ve işverenler, eski dönemlere oranla daha yüksek parasal ücret artışlarını yansıtabileceklerini gördüler. Bu süreç kendini doğrulayan ve yenileyen bir hale gelmiştir ve bunun nedeni önceki dönemlerdeki fiyat artışlarıdır.

Sendikalar, daha yüksek ücret artışları talep edebileceklerini ve işverenler de daha bile yüksek artışları yansıtabileceklerini öğrendiler. Dünya enflasyonu yol aldıkça her ülkenin dahili fiyat seviyesi artan ithalât ve ihracat fiyatlarından etkilendi.

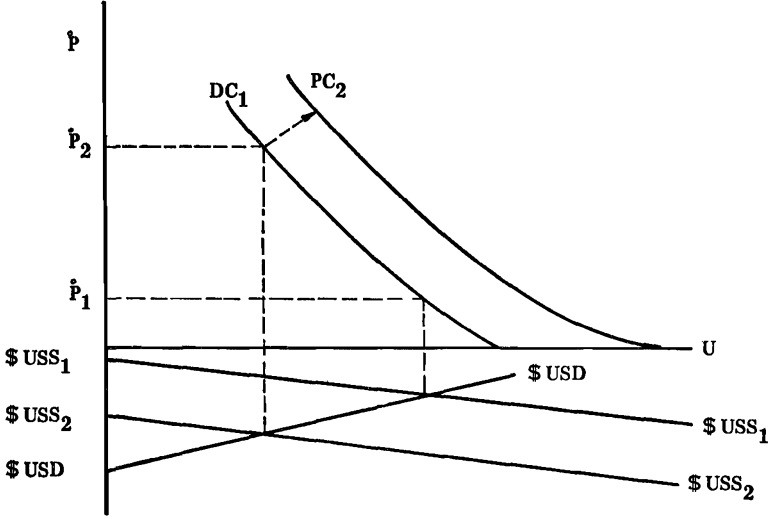
Süreç şimdi ikinci safhaya yönelmektedir-stagflasyon-. Bunun dört özelliği vardır. İlk devletlerin mali ve para politikası araçlarıyla enflasyonu kontrol etmek istemeleri nedeniyle ekonomik faaliyetler daralır. İkinci olarak sendikalar hakim rol oynar. Bunun çeşitli nedenleri mevcuttur. Enflasyon oranının yüksek olduğu dönemlerde artan işsizliğe rağmen, ücret baskıları tercih edilir ve artan işsizlik, çalışanların hayat standartlarını muhafaza etmeye tercih edilir. Bu ise sendikaların durumunu güçlendiren acı bir karardır. Bunun sonucu bu mücadele özelliği yeni solun anarşik tutumu ile güç kazanır. Üçüncü olarak (uzun dönemde daha ciddi hale gelir), kârlar azalarak kapitalizmin temelini sarsar. Bunun üç nedeni vardır: Temel neden olarak firmaların yeterli olmayan tarihi maliyetlerle fiyatlandırma yöntemini kabul etmeleridir. Bu özellik belirli bir süre içinde firmaların kârlılığı üzerindeki etkisini göstermez. Bu faktörün güçlendirilmesi kârların kontrol edilmesinde ve sınırlandırılmasında etkin olmuştur. Son olarak daha yüksek ücretler için baskılar, artan işsizlikle birlikte firmaları grevler nedeniyle zararlar veya kârların azalması tercihi ile karşı karşıya bırakmıştır.

Aynı zamanda stagflasyon sadece batılı ülkelerin ekonomilerini değil, aynı zamanda siyasal istikrarını da tehdit etmektedir. Bu anlaşılmalıdır. Bununla beraber tartışmalar doğan anarşik davranışlar üzerine yöneltilmiştir. Başka bir gelişme de mevcuttur.

Hükümetler ve sendikalar arasında ücret sınırlamasını sağlamak amacıyla sürdürülen dolaysız siyasal pazarlık, bazı idealistler tarafından yeni bir sosyal mukavelenin temelleri olarak kabul edilmiştir. Vergi hasılatı üzerindeki enflasyonist etkisi nedeniyle vergilerde azaltma (cutting taxation) için iyi bir ortam olmasına rağmen, bu mesele vergi ve diğer sorunlarda sendikalarla bir pazarlık konusu yapıldığından başka yollara saptırılmıştır. Bu ekonomiyi ve devletin demokratik temelini tehdit eden neo-sendikalist bir gelişmedir.

DİYAGRAM — C

Amerika Dışındaki Ekonomiler : Ödemeler Dengesi Enflasyonu

- P = Fiyatlarda değişim yüzdesi
 U = İşsiz yüzdesi
 D = Yabancı Para Talebi
 S = Yabancı Para Arzı
 PC = Phillips Eğrisi
 NB Kur Oranları sabit varsayılmıştır.

Avustralya'da Ücret Patlaması :

Avustralya, 1957-69 yılları arasında dünyadaki bütün endüstrilemiş ülkelere nazaran en tatminkâr Phillips eğrisine sahipti. Diğer ülkelere oranla Avustralya düşük bir işsizlik düzeyi ile yüksek bir fiyat istikrarını birlikte yürütme başarısını gösterdi. Ülkede senelik ortalama işsizlik artışları % 1,3 - % 1,6 arasında ve senelik ortalama fiyat artışları da, 1960 yılında dünya standartlarına oranla düşük olan bir işsizlik artışından ayrı olarak, % 1,4 - % 3,2 arasında idi. İhraç fiyatları düştüğünden ve ithal fiyatları da çok düşük oranda arttığından durum içeride yaratılan ılımlı bir maliyet enflasyonu olarak açıklanabilir. Bu iyi görünüm iki nedenden ileri geliyordu: İlkin makro ekonomik yönetimin iyi olması ve militan sendikacılığın gelişmesini engelleyen Hakem (Arbitra-

tion) komisyonun mevcut olmasıdır. Geriye bakıldığında, bu yılların dışarıda tutulması halinde, Arbitral sistem üzerinde ücret politikasının kurulması teşvik edilmiştir.

1960'ların sonuna doğru ekonomide, devamlı yüksek faaliyet seviyesi ve dahili likidite sonucu lehte ödemeler dengesi görüldü. Uluslararası fiyat artışlarının ihracat veya ithalât üzerinde dolaysız etkileri görülmedi. 1970'lerin başında Avustralya dolarının revalüe edilmesi ile birlikte temel mal sektörlerine yardımlar ve/veya tarifelerde önemli indirimler gerekti. Bu meselede memleket iktisatçıları görüş birliğine vardılar. Bu tarihlerdeki hükümet, enflasyonu bir parça durdurabilen, ama tam olarak engelleyemeyen deflasyonist bir politikayı tercih etti ve bu da seçimleri kaybetmelerine yolaçtı. Yeni hükümetin seçiminden sonra, Avustralya dünyada görülen en ciddi enflasyonun içine girdi.

Tezimize göre Avustralya'daki enflasyon geniş çapta endojendir. 1969-70 ve 1971-72 yılları arasında G.S. Harcama deflâtörü % 14,3 arttı. Aynı dönemde ihracat fiyatları 0,9 artarken, ithalât fiyatları % 8,6 arttı (5). Bu dönem içersinde artan rezervler nedeniyle para arzını arttırmak için potansiyel baskılar mevcuttu. 30 Haziran 1970 ile 30 Haziran 1972 yılları arasında Avustralya'nın rezervleri \$ 1,638 milyondan, \$ 3,761 (6) milyona yükseldi. Fakat aynı dönem içersinde, dahili para arzı kontrol altında tutularak maliyet enflasyonunun gelişmesinde pasif bir uzlaştırıcı rol oynamıştır. Bununla beraber 1972 Haziranında işsizlik oranı % 1,9 oranında olup, hafif bir şekilde artmaktaydı (7). Seçimle birlikte ekonomiyi canlandırmak amacıyla para ve mali politika tedbirleri uygulandı. Haziran ve Aralık ayları arasında para hacmi % 16,7 (8) oranında yükseldi. Bu ise mutedil bir genişleyici bütçe ile takviye edildi. İşsizlik buna aslında tepki göstermedi. (Mevsimlik ayarlanmış) tepe noktasına Ağustosta erişildi ve bundan sonra ekonomi hızla iyileşmeye başladı. Bu arada işsizlik açısından görü-

(5) Fiyat indeksleri ve Milli Gelir değişmelerine ilişkin veriler 1974—75 Bütçe Gerekçesinden hesaplanmıştır.

(6) Dış rezervlere ilişkin veriler Commonwealth Nüfus ve İstatistik bürosunun hazırladığı (Conberra 1973) 1971—72 yılı Ödemeler Dengesi İstatistiklerinden alınmıştır.

(7) İşsizlik rakamları, «İş Bakanlığından» sağlanmıştır.

(8) Para ile ilgili veriler Hazine Bülteninden elde edilmiştir.

len refah 1973 Eylülündeki 1,4 düşük işsizlik oranına oranla oldukça ılımlı idi.

Seçimin kazanılmasından sonra, hedef maliyet enflasyonunun hızlanmasını önlemek olmalıydı. Bununla beraber yeni hükümet işsizlik seviyesinin çok yüksek olduğunu ve yeterince düşmediğini düşünüyordu. Bundan daha önemlisi hükümet danışmanları son para arzındaki artışlar nedeniyle yanılgiya düşerek, Avustralya'nın enflasyon (9) hastalığının parasal açıdan görmeye başlamışlardır. Tabii ki seçim öncesi parasal genişleme tarafından görmez hale gelince ücret-maliyet enflasyonu inanılmaz oranda gelişti. İşçi hükümeti ücret taleplerini teşvik eden politikalara giriştiler (kamu hizmeti Pace-Setter politikası kanalıyla, şiddetli uyardılarla mahkeme karşısında ücret taleplerini desteklemek suretiyle).

Yeni hükümet anti enflasyonist tedbirlerini dört nokta etrafında topladı. İlk hükümet biriken geniş yabancı Rezerulerden cesaret alarak gecikmiş bir revalüasyonu gerçekleştirme girişiminde bulundu. (veya daha doğrusu Avustralya dolarının ticari değişim değerini % 20 arttıran (Aralık 1972-Ocak 1974) (10) aktif ve pasif tedbirler mevcuttu ve buna ilaveten tarife indirimlerinin ithalat üzerindeki etkileri de mevcuttu). Bu tedbirler bir hata değil, büyük bir başarı idi. İthalat zımnı fiyat deflatörü 1971-72 ve 1973-74 mali yıllarında % 8,1 artarken G.S. Harcama deflatörü % 18,9 arttı ve bu arada dünyada genel bir enflasyon hüküm sürmekteydi. Bundan daha önemlisi ithalat miktarı, 1973-74 arasında daha fazla olarak, % 35,5 oranında arttı ve daha büyük ölçüde arz noksanlığına bağlı olan temel engeli kolaylaştırmış oldu. İkinci olarak hükümet dış sermaye girişi önemli ölçüde engelledi. 1972-73 yılları arasında sermaye girişi büyük ölçüde azaldı ve ikinci yarıda önemli ölçüde menfi oldu. Üçüncü olarak 1973 Haziranından sonra dahili para arzı daratıldı. Ve dördüncü olarak Fiyat Takdir Komisyonu (Price Justification tribunal) kuruldu ve Ağustos 1973 te etkisini gösterdi.

(9) Para kavramı burada özellikle kullanılmıştır. Darpara politikasının uygulanması ve 1975 yılında hem enflasyonun hem de işsizliğin önleneneğine ilişkin hükümettekilere inancı, devletin yarı-parasal bir politika izlediği anlamına gelir. Bu ise fiyat istikrarına erişmeden reel faaliyetlerde bir daralma yaratacaktır. Bu politika açık bir hale getirilmemiştir. Bence, ücret-maliyet hipotezine göre, bu politikanın başarı şansı azdır.

(10) Avustralya Merkez Bankası.

Bu politikalar birbütün olarak, hükümetin ücret talebi teşviklerini talep etmede başarılı olmadı. Ücret ve maaşlar hızla yükseldi ancak bu artışlar çok düşük seviyede olan tarım gelirlerinde ani bir iyileşme sonucu önlenebildi. Bilhassa ücret ve maaşlar özel şirketlerin G.S. faaliyet fazlasından (Gross Operating Surplus) daha hızla arttı.

Bir Önceki Yıla Oranla Değişmeler, % Olarak

	1970-71	1971-72	1972-73	1973-74
Ücret ve Maaş	14.8	12.1	11.7	17.0
Şirketlerin GOS	1.6	6.4	14.3	8.6

Parasal ücretlerdeki hızlı artışlar sadece dolaysız olarak hükümet tarafından teşvik edilmemiştir, aynı zamanda dolaylı olarak 1973 bütçesi ile de teşvik edilmiştir. Ekonomi efektif tam istihdam seviyesinde veya yakınında iken bütçe genişletici bir biçimde idi. Genişleyici etki devlet harcamalarındaki artışlardan geldi-dahili harcamalar 1973-74 te % 21.3 oranında arttı. Harcamalardaki bu artışın, parasal gelirlerde artıştan dolayı ve özellikle artan oranlı tarifelerde, vergi hasılatındaki artışlarla karşılanması beklenemezdi. Bu davranış daha fazla ücret talebini kamçılamıştır. Vergi oranlarının etkisi, erkek vergi yükümlüleri 1973-74 yıllarında reel satınalma gücünde bir azalma olduğunu anlayınca, daha da yükseltilebilecektir.

Politikalarda denge sonucu Avustralya ücret-maliyet enflasyonunu kontrol etmede avantajlarını kaybetti. Avustralyanın üç temel avantajı vardı:

1. Tarifelerde indirimden ve revalüasyondan dolayı elde edilen bol yabancı rezervler enflasyonun kontrolünde dört yoldan yardımcı oldu: düşük ithalat fiyatları; ücret imtiyazlarına engel olan rekabet ile; takviye edici arz ile; ve daha uzun dönemde üretkenliğin kamçılanması ile. Kur değişmelerinin bir politika aracı olarak kullanılması, ithalat için fiyat talep elastikiyetinin düşük olması ve Avustralyanın ihracat için talep elastikiyetinin düşük olması sonucu doğan döviz piyasası şartları ile takviye edildi. Bun-

lar birlikte revalüasyonu, refah halinde olan tarım sektörü gelişinin, Avustralyanın ödemeler dengesinde fazla bir vurgu yaratmadan etkin bir yeniden gelir dağıtım oranı haline getirmiştir.

2. 1975 sonlarına kadar petrol fiyat artışlarından muafiyet,

3. Geleneksel fiyat istikrarı, baskı altında tutulan sendikalar ve hakem kurulunun genel çerçevesi.

Daha önce görmüş olduğumuz gibi düşük ithal fiyatlarının dahili maliyetler üzerindeki etkisi hükümetin götüğü diğer iktisadi politikalar ile giderilmişti. Buna ilave olarak, dahili enflasyonun yüksek oranı ve talep fazlasının mevcut olması ithal fiyatlarında olması gerekenden daha düşük azalmalara yol açtı. Ülkedeki firmaları desteklemede veya bunlara yeni iş imkanları ile donatmada, - satılamayan evler için yardımlarda dahil olmak üzere - işçilere önemli sübvansiyonlar vermede ve dolayısıyla işçileri diğer bölgelere kaydırmada gösterilen ağır davranış bir ayıptır. Avustalya endüstrisi ile mukayese edildiğinde sorunun küçük boyutta olması başarısızlıkların şaşırtıcı olmasına yol açmaktadır:

Bu makale 1973 yılındaki iktisadi politikaların tenkidi mahiyetindedir. Lakin hükümetin tecrübesiz olması bir mazeret olarak kabul edilebilir. Ücret-maliyet enflasyonunu gerekli önemin verilmemesi, profesyonel desteği gerektirir. Son birkaç ayda iktisat politikası sendeleyerek ekonomiyi uçurumlara yöneltmiştir. 1973 bütçesi cesur olması nedeniyle hoş görülebilir. 1974 bütçesi ihtiyatsız ve uyumsuzdur. Bu bütçe hem enflasyonu hem de işsizliği kötüleştirecek biçimdedir.

Bütçenin enflasyonu kötüleştireceği düşüncesi vergi indirimlerindeki başarısızlığın bireyleri ücret sınırlamaları ile karşılaştıracığı sonucundan doğmaktadır. Bütçe aritmetiği açıktır. Ortalama kazançların % 22.5 ve produktivitenin de % 2 artacağı tahmin edilmiştir. Bu ise enflasyonun % 20 civarında olacağını gösterir. Aynı zamanda PAYE % 46 oranında ve vergi hasılatı da % 30.8 oranında artacaktır (11). Bir çok işçinin satınalma gücünde önemli azalışlar yaratacağını ifade eden bu hali önlemek çok zordur. Bundan sonraki on iki ayda ücret sahiplerinin ücret talepleri ye-

(11) 1974—75 Bütçe Gerekçesi No. 1 Bütçe Konuşması 1974—75: 4 Nolu madde.

rine ikame edecekleri hangi kamusal malların (Başbakanın tahmin ettiği gibi) ortaya çıkacağını da kestirmek zordur. Hızlı bir enflasyon döneminde artan oranlı gelir vergisi tarifesinin etkisi, vergi sonrası gelir üzerindeki fiyat artışlarının etkisini gidermekten başka etki yaratmayan ücret taleplerini de arttırmaktır. Bu durumda, yaşam standartlarının parasal ücret artışlarıyla devam ettirilmesi enflasyonun artarak hızlanmasını kaçınılmaz bir hale getirmektedir.

Bütçenin işsizliği arttırma olasılığı harcama ve gelir etkilerinden ortaya çıkmamaktadır. Bu esasa göre bütçe genişleyicidir. Lakin topyekün etki, bütçenin özel yatırımlar üzerindeki etkisinden dolayı, daraltıcı olmaktadır. Enflasyon için bir indirim olmaksızın sermaye kazancı vergisinin konulması ve tasarruflar üzerine konan ek vergi, vergilenebilir aktiflere eklerin yapılması yönünde olumsuz bir hava yaratacaktır. Vergiler hakkında teoride bir özellik vardır: Enflasyondan en fazla zarar gören bir grup üzerine vergilerin konulmasında hassasiyetin bulunmaması ve tarhedilebilir gelirin: 40.4 ünün temettü, faiz, kira ve prim kazançları \$/ 5000 altında bulunanlardan elde edildiğine dair politik gerçeklerde noksanlıklar (12) başka başka bakanların ve aynı günlerde aynı bakanların ifadelerinde çelişkilere düşmeleri karışıklığa yol açmaktadır. Ekonomi de alçalmayı gerektiren güçten veri olarak kabul edilirse itimat yönünde temel krizler hükümet politikaları ile beslenmektedir.

Şimdi bütçe % 12 oranında bir devalüasyonla yürütülmektedir. Bu ekonominin alçalış trendini çok az tersine çevirecek olsa bile-selektif olmaması ve gecikmeler nedeniyle-bu durum enflasyonu daha da hızlandıracaktır. Bunun nedeni sadece ithalat fiyatlarının artması değildir. Lakin bu fiyat-ücret spiralini hızlandıracaktır. Bununla beraber temel etki ücret baskısı üzerindeki kuvvetli sınırlamaların, devletin enflasyonu kontrole az öncelik tanıması nedeniyle, gevşetilmesi olacaktır.

Hükümetin, ödemeler dengesi baskısı mevcut değilken devalüasyonda bulunduğu görülmüştür. Bu durum devletin enflasyon hususunda tutumunun ciddi olmadığı kanısını yaratacak ve bazı-

ları da enflasyonu ekonomik ve sosyal bir transformasyon olarak görebileceklerdir. Tabii ki içsel enflasyon ve harici devalüsyon ekonomik daralmaya giden dikenli bir yoldur.

Avustralya'nın enflasyon başlangıcından kendini koruyacak bir durumda olduğunu iddia etmemize rağmen enflasyonun en zor yok edileceği ülkelerden biri de yine Avustralya'dır. Bunun iki nedeni vardır. İlkin, başlangıçtaki çok düşük işsizlik oranlarının mevcut olması, kamu oyunda işsizlik oranlarında artışların bir anti enflasyonist bir politika olarak kullanılması tepki yaratmıştır. İkinci olarak Hakem Kurulu ücret artışlarında patlamaları yoğunlaştıran bir güç haline gelmiştir.

Gerekli olan hükümeti öncelikleri yeniden saptaması ve bunları gerçekleştirecek politikaları bulması gereklidir. İlkin sosyal ve ekonomik mesuliyetleri sağlamak iddia edilecekse enflasyonun kontrolü en önemli sorun olarak ortaya çıkar. Bunun birçok nedeni olmasına rağmen iki tanesi önemlidir. Enflasyonun emekliler üzerindeki etkisi temel bir sosyal fenadır. Bu etki takdir edilirken sabit gelirlielerin hayat standartlarında enflasyon nedeniyle azalışların devamlı olacağına (fiyat azalışları dışında) dikkat edilmelidir. Buna ek olarak enflasyonun, şirketlerin yatırım arzuları ve yetenekleri üzerindeki etkisi sosyal ve ekonomik gelişmeyi tehlikeye sokmaktadır. İkincisi, enflasyonu ağır ve uzun süreli işsizlik olmaksızın kontrol etmek için ücret patlamalarını direkt olarak kontrol etmek gereklidir. Kısa dönemde geçici bir ücret fiyat dondurulması eyaletlerden yetkilerin devri ile veya gelirlerde meydana gelecek aşırı artışlar üzerinden bir vergi alınmak suretiyle yapılabilir. Üçüncü olarak dönemsel geçinme maliyetlerinde ayarlamalar yapılması ücret-maliyet enflasyonunu iyileştirmekten ziyade kötüleştireceği açıkça söylenemez. Eğer dönemsel geçinme maliyetleri ücret sınırlamalarıyla birlikte olsa bile mevcut ekonomik ortamda iki üç aydan fazla devam edemez. Ücret pazarlıklarının genişletilmesi ve yaygınlaştırılması, çok küçük sayıda sendikaların anlaşmaya varmamasının diğer sendikaların da uzlaşmaya varmalarını anlamına gelecektir. Marjinal vergi oranlarının yüksek olması, dönemsel geçinme maliyet ayarlamalarının, yaşam standartlarını devam ettirme hedefinin yerine getirilemeyeceğini (ortalama ücretlerde tam oranda bir ayarlama esası olsa bile) ima eder. En uygun ve en etkin yöntem dolaysız vergilerde önemli in-

dirimler yaparak dolaysız kontrollerin tamamlanması ve bunların kabul görmesini sağlamaktır.

Akademik iktisatçılar arasında uygun ekonomik politika yaklaşımı hususunda uzlaşma mevcuttur. Politikalar farklı olsa bile strateji aynıdır. Önemli olan husus, çeşitli politika araçlarının işlerliği ile koordine edilmiş politikaların hükümetler tarafından uygulanmasıdır.